

mines, aut dominantium aut servientium morte finitur : servitus autem sub angelorum malorum superbia ; propter ipsum tempus quod est post mortem magis metuenda est. Illud etiam cuius cognoscere facile est, quod sub homine dominante liberae cogitationes habere concessum est : illos autem dominos in mentibus ipsis formidamus, qui unus est oculus intuentis ac percipiendae veritatis. Quare si omnibus potestatibus, quae dantur hominibus ad regendam rempublicam, pro nostro vinculo subditi sumus, reddentes Caesari quod Caesaris est, et Deo quod Dei est (*Math. xxii, 21*), non est metuendum ne hoc post mortem nostram aliquis exigat. Et aliud est servitus animae, aliud servitus corporis. Iusti autem homines, et in uno Deo habentes omnia gaudia sua, quando per eorum facta Deus benedicitur, congratulantur laudantibus : cum vero ipsi tanquam ipsi laudantur, corrigunt errantes quos possunt ; quos autem non possunt, non eis gratulantur, et ab illo vitio corrigi volunt. Quibus si similes, vel etiam mundiores atque sanctiores sunt boni Angeli, et omnia sancta Dei ministeria ; quid metuemus ne aliquem illorum offendimus, si non supersticiosi fuerimus, cum ipsis adjuvantibus ad unum Deum tendentes, et ei uni religantes animas nostras, unde religio dicta creditur, omni superstitione careamus (a)?

112. Ecce unum Deum colo, unum omnium Principium, et Sapientiam qua sapiens est quaecumque anima sapiens est, et ipsum Munus quo beata sunt quaecumque beata sunt. Quisquis Angelorum diligit hunc Deum, certus sum quod etiam me diligit. Quisquis in illo manet, et potest humanas preces sentire, in illo me exaudit. Quisquis ipsum habet bonum suum, in ipso me adjuvat, nec mihi ejus participationem potest invidere. Dicant ergo mihi adoratores, aut adulatorem partium mundi, quem non optimum sibi conciliet, qui hoc unum colit, quod omnis optimus diligit, et cuius cognitione gaudet, et ad quod principium recurrendo sit optimus. Quisquis vero angelus excessus suos diligit, et veritati esse subditus non vult, et privato suo letari cupiens a communi omnium bono et vera bea-

(a) I retract. cap. 13, n. 9.

titudine lapsus est¹, cui omnes mali subjugandi et premeendi, nullus autem bonus nisi exercendus in potestatem datur; nullo dubitante non est colendus; cuius laetitia est nostra miseria et cuius damnum est nostra reversio.

113. Religet ergo nos religio uni omnipotenti Deo ; quia inter mentem nostram qua illum intelligimus Patrem, et veritatem, id est lucem interiore per quam illum intelligimus, nulla interposita creatura est. Quare ipsam quoque Veritatem nulla ex parte dissimilem in ipso, et cum ipso veneremur, quae forma est omnium, quae ab uno facta sunt, et ad unum nituntur. Unde apparet spiritualibus animis, per hanc formam esse facta omnia, quae sola implet quod appetunt omnia. Quae tamen omnia neque fierent a Patre per Filium, neque suis finibus salva essent, nisi Deus summe bonus esset : qui et nulli naturae, quae ab ipso bona esse posset, invidit ; et in bono ipso alia quantum vellent, alia quantum possent, ut manerent dedit. Quare ipsum Donum Dei cum Patre et Filio aequae incommutabile colere et tenere nos convenit : unius substantiae Trinitatem, unum Deum a quo sumus, per quem sumus, in quosumus : a quo discessimus, cui dissimiles facti sumus, a quo perire non permissi sumus : principium ad quod recurrimus, et formam quam sequimur, et gratiam qua reconciliamur : unum Deum quo auctore conditi sumus, et similitudinem ejus per quam ad unitatem formamur², et pacem qua unitati adheremus : Deum qui dixit, *Fiat* (*Gen. 1*) ; et Verbum per quod factum est omne quod substantialiter et naturaliter factum est ; et Donum benignitatis ejus, quo placuit et conciliatum est auctori suo, ut non interiret quicquid ab eo per Verbum factum est : unum Deum quo creatore vivimus, per quem reformati sapienter vivimus, quem diligentes et quo fruentes beate vivimus : unum Deum ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, ipsi gloria in saecula saeculorum. Amen (*Rom. xi, 36*).

¹ Mss. quatuordecim, *communi omnium bonorum et vera beatitudine lapsus est, etc.*

² Ita in Mss. At in excusis legitur : *per quem ad unitatem reformamur.*

DE SEQUENTIBUS DUOBUS LIBRIS

DE GENESI CONTRA MANICHÆOS (a).

S. AUGUSTINUS IN LIB. VIII DE GENESI AD LITT., CAP. II.

Contra Manichæos, qui has litteras Veteris Testamenti non aliter quam oportet accipiendo errant, sed omnino non accipiendo et detestando blasphemant, duos conscripsi libros recenti tempore conversionis meae ; cito volens eorum vel confutare deliramenta, vel erigere intentionem ad quaerendam in Litteris quas oderunt, christianam et evangelicam fidem. Et quia non mihi tunc occurrebant omnia quemadmodum proprie possent accipi, magisque non posse accipi videbantur, aut vix posse aut difficile ; ne retardarer, quid figurate significarent ea, quae ad litteram non potui invenire, quanta valui brevitate et perspicuitate explicavi, ne vel multa lectione vel disputationis obscuritate deterrii, in manus ea sumere non curarent.

Vide praeterea librum 1, cap. 10, Retractationum, tom. 1, col. 599, n. 1, a verbis, Jam vero in Africa, usque ad col. 600, n. 3, verbis, Manichæi quos deciperent. M.

(a) Hi duo libri de Genesi contra Manichæos tres de libero Arbitrio libros in editione Benedictina sequuntur. Illic translatus sunt ob paritatem argumenti. M.